

Onderzoeksrapport

**GoKart: samen van start tot finish**

**Een praktijkgericht onderzoek naar het ondersteunen van een participatief  
innovatieproces in functie van pedagogische kwaliteit**



Door Evelyne Eneman & Thomas Thys

Intern praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek

Bachelor in de Pedagogie van het jonge kind

Arteveldehogeschool Gent

Uitgegeven op 28 augustus 2019

## Voorwoord

Er was eens...

Het is het begin van vele verhalen, zo ook het onze. In augustus 2018 kregen we de kans om gedurende een jaar grondig aan de slag te gaan met een van de methodische fundamenteën van de opleiding Bachelor in de pedagogie van het jonge kind: het Gokartproject.

Met zijn kwaliteiten heeft de Gokart een stevige plaats verworven in de opleiding. Verbonden aan het tweede en derde stageonderdeel in de opleiding, leren de studenten iets op gang te brengen, iets in beweging te zetten in een team. Hierbij nemen ze verschillende perspectieven mee en gaan ze waardierend en reflectief te werk. De leereffecten voor studenten en stageplaatsen zijn duidelijk, het Gokartproject slaat aan. Maar naast kwaliteiten zagen we ook kansen rond Gokart voor zowel studenten als werkveld. Op niveau van studenten is de theoretische basis van de opdracht niet steeds even helder, de studenten ervaren bij momenten een nood aan procesmatige 'sturing' en de docenten voelden aan dat er nog onbenutte mogelijkheden liggen mits grondige uitwerking. Vanuit het werkveld ontvingen we positieve signalen over de Gokart. Echter merkten we op dat professionals in het pedagogisch werkveld zelf vragen hebben hoe ze een team rond een pedagogisch thema in beweging te komen.

Verschiedende werktitels passeerden de revue: Co-in-Q, Kasper, Kwinten, Kwintet,... Allen waren ze een mooie afkorting of hadden ze een specifieke meerwaarde. En hoewel we uit elk van deze versies ideeën meenamen, besloten we door feedback van onze onderzoeksparticipanten en ons eigen onderzoeks- en ontwikkelingsproces tot het behouden van de naam 'Gokart'.

De kracht van een metafoor valt niet te onderschatten. Het laat je een probleem of uitdaging met een andere bril bekijken. Een metafoor creëert een gedeeld taalgebruik, een taal die de ontmoeting van alle betrokken partners in een derde ruimte faciliteert.

In onderstaand rapport presenteren we het onderzoeksverloop en de onderzoeksbevindingen. Daaronder vindt u een uitgewerkte Gokarttool terug, met bijhorende handleiding, op basis van deze onderzoeksbevindingen.

Wij danken de betrokken studenten, alumni, stagementoren, docenten, collega's en de leden uit de adviescommissie. Een bijzonder woord van dank is weggelegd voor de professionals uit het werkveld, die met een enthousiaste en waarderende medewerking aan ons onderzoek meteen ook de filosofie van de methodiek behartigden in onze samenwerking. Tot slot danken wij de Arteveldehogeschool en de opleidingsdirecteur en -coördinator voor het mogelijk maken van dit onderzoek.

*Vooraf: als we spreken over teams, organisaties, scholen, groepen, verenigingen, leefgroepen, ... zullen we hieronder steeds verwijzen naar 'teams'. In een zelfde vereenvoudiging spreken we steeds over 'teamliden' als we het hebben over teamleden, collega's, schoolteams, groepsleden, leefgroepbegeleiders. Als we spreken over het 'Gokartteam', dan bedoelen we alle betrokkenen bij de Gokart: teamleden, ouders, kinderen/jongeren, externe partners, .... Tot slot verwijzen we naar 'verantwoordelijke' als we spreken over coördinatoren, directies, afdelingshoofden, pedagogisch verantwoordelijken, Gokartcoaches, ...*

# INHOUDSTAFEL

<b>Voorwoord</b>	<b>2</b>
<b>Inhoudstafel</b>	<b>3</b>
<b>Deel I: Onderzoek</b>	<b>4</b>
1. Ontstaansgeschiedenis	4
2. Praktijknood	4
3. Onderzoeksvragen	5
4. Onderzoeksaanpak	6
a. Design research	
b. Praktisch verloop en timing	
c. Dataverzameling en -analyse	
5. Bevindingen	11
a. Literatuur	
b. Documenten en good practices	
c. Bevragingen	
d. Testgroepen	
6. Conclusie	15
<b>Deel II: Filosofie van de GoKart</b>	<b>16</b>
1. Innovatie	17
2. Participatie	20
3. Reflectie	23
4. Een waarderende insteek	25
5. Een duurzaam groeitraject	28
<b>Deel III: GoKart: een praktische handleiding</b>	<b>32</b>
<b>Deel IV: Conclusie en uitdagingen</b>	<b>58</b>
1. Conclusie	
2. Uitdagingen	

## DEEL I: ONDERZOEK

### ONTSTAANGESCHIEDENIS

In 2012, toen het tweede jaar van de opleiding Bachelor in de pedagogie van start ging, werd voor het opleidingsonderdeel Stage 2 het 'Gokartproject' ontwikkeld. Dit project, een opdracht die studenten moesten uitvoeren in de praktijk (via stage), was aanvankelijk een 'wilde gok'. Zou de metafoor van de Gokart aanslaan? Zouden studenten met behulp van de Gokart erin slagen om tot een pedagogische verandering te komen in samenwerking met een team? En vooral, draagt het onderliggend idee van het Gokartproject fundamenteel bij aan het procesmatig werken in teams?

Het 'Gokartproject' werd al snel een begrip in de opleiding en in het werkveld van kinderopvang. Ondertussen ontwikkelden zich ook "spin-offs" rond het Gokartproject in de opleiding: 3de jaars reflecteren met studenten rond hun Gokartproject op stage (stu-reflect Gokart), de bachelorproef wordt tijdens vele stages gekoppeld aan het Gokartproject (Gokart +), er werd een Gokartprijs in het leven geroepen.

In juni 2018 werd een interne PWO-oproep opgestart, die een unieke kans bood om met deze vragen aan de slag te gaan. Met een gemotiveerd docententeam werkten we aan een projectaanvraag, die uiteindelijk zal resulteren in voorliggend rapport en product.

De aanleiding voor dit onderzoek was de vaststelling dat de methodiek én de metafoor van de Gokart tijdens de stages van de studenten (en nog steeds na 7 jaar) aanslaat. Studenten bereiken mooie resultaten en mentoren zijn enthousiast. Tot op heden is het project echter nog steeds grotendeels gebaseerd op aanvullingen, bedenkingen en aanpassingen op de eerste denkoefeningen in 2012, en weinig inhoudelijk of onderzoeksmatig onderbouwd. Enerzijds biedt dit veel interpretatieve en creatieve ruimte voor de uitvoerders, maar anderzijds gaan ook wezenlijke aspecten van het 'samen op tocht gaan met de Gokart' verloren. Zo ontstond de wens om deze methodiek verder te onderbouwen zodat het concept en de bijhorende methodiek van de gokart sterker kunnen worden.

### DE PRAKTIJKNOOD

Het **duurzaam versterken van de kwaliteit** is dé gedeelde ambitie van de sector waar gewerkt wordt in teamverband met kinderen/jongeren en gezinnen. Dit werken aan kwaliteit kan men slechts bereiken met blijvende aandacht voor het aansturen van innovatie en het inzetten op een **reflectieve praktijk**. Verdere professionele groei in het werkveld wordt het best en het meest effectief gerealiseerd als het een continu proces omvat en het ook ruimte maakt voor zelfreflectie (Whitebook et al., 2009). Naast de noodzakelijke vorming voor professionals inzake het begeleiden van kinderen en het samenwerken met ouders, is het ook van belang dat professionals kunnen deel uit maken van een professionele leergemeenschap waarin gezamenlijk leren voorop staat en waar samen kan nagedacht worden over kwaliteit (oa Core, 2011; ISSA, 2017). Zoals Vandenbrouck en Lazarrri stellen, zijn er gecentraliseerde systemen nodig om kwaliteit te bewaken. Echter, er is ook nood – in het werkveld en bij professionals in opleiding – aan een ondersteunend instrument om die kwaliteit ook te realiseren samen met alle betrokkenen.

Naast het inzetten op een reflectieve praktijk is ook het **aansturen van innovatie** essentieel bij het streven naar kwaliteit. Om dit op een duurzame en gedragen manier te doen, is er ondersteuning nodig. Binnen onze opleiding is in de voorbije jaren ook voldoende expertise opgebouwd inzake het ondersteunen van innovatie (via het Gokartproject, het dienstverleningsproject voor VVSG en het opleidingsonderdeel profilering). Deze methodieken zijn uitgewerkt op maat van studenten en/of op maat van een specifiek werkveld en met een specifieke doelstelling. Echter, er ontbreekt onderzoek om deze beschikbare kennis, inzichten en tools verder te ontwikkelen. Enerzijds de ontwikkeling van een onderbouwde tool voor een breed werkveld, toepasbaar op een breed scala aan maatschappelijke uitdagingen. Anderzijds het onderzoek naar de werkzame factoren, de motoren die de Gokart naar voor helpen stuwten. Deze resulteerden in een onderzoeksaanvraag met de toenmalige werktitel 'Co-in-Q: Samen van start tot finish: van co-creatie tot innovatie in functie van kwaliteit'.

## **ONDERZOEKSVRAGEN**

Doelstelling van het project was het ontwikkelen van een instrument en bijhorende handleiding om participatieve processen bij het versterken van pedagogische kwaliteit te ondersteunen. We verfijnen een bestaande werkvorm, vanuit de opleiding ('Gokartproject') en testen deze aan de toetsstenen werkveld en literatuur. Door interactie met diverse teams en gebaseerd op ervaringen in de opleiding werken we aan een gevalideerd instrument voor een brede pedagogische praktijk. Het onderzoek beantwoordt onderstaande onderzoeksvraag:

***'Hoe kunnen organisaties, in teamverband en in het belang van alle betrokkenen, ondersteund worden om op een duurzame manier samen de pedagogisch kwaliteit te versterken?'***

Deze onderzoeksvraag resulteerde tegen 31 augustus in een werkinstrument en een ondersteunend draaiboek met dragende implementatieprincipes uitgewerkt:

1. Een **werkinstrument om diverse actoren in een breed werkveld te ondersteunen in het opzetten en begeleiden van een *participatief veranderingsproces*.**

*Onder diverse actoren verstaan we professionals die verandering willen faciliteren in een setting waar teamgebonden gewerkt wordt met kinderen/jongeren en gezinnen.*

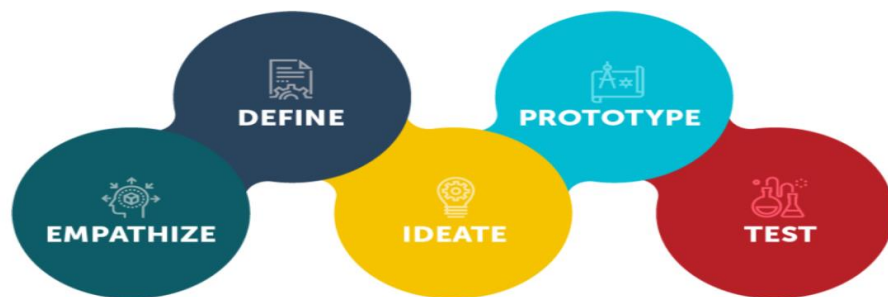
2. Een **handleiding met de belangrijkste implementatieprincipes.**

*Om professionals optimaal voor te bereiden en ondersteunen bij het gebruik van het werkinstrument, hierboven beschreven, werken we een handleiding uit met daarin de belangrijkste en aangetoonde werkzame factoren en processen*

## ONDERZOEKSAANPAK

### Design research

De hierboven beschreven onderzoeksdoelen lenen zich voor een ontwerponderzoek. Traditioneel bestaat deze uit een onderzoeksfase en een ontwerpfase. Centraal in de onderzoeksfase staan de verkenning en analyse van het probleem. De tweede fase is de ontwerpfase, waarin de interventie in een cyclisch proces van ontwerpen, evalueren, overleggen en bijstellen tot stand komt (Berg, 2008). In dit onderzoek kozen we ervoor om deze onderzoek- en ontwerpfase verder op te splitsen in vijf fases, naar het voorbeeld van de Stanford University (2010).



**Empathize:** inzicht verschaffen in de noden en wensen in het samen werken aan kwaliteit bij de verschillende sectoren via een mixed method aanpak (focusgroepen, korte bevestigingen van alle betrokkenen, literatuurstudie).

**Define:** definiëren van designprincipes in afstemming met de betrokkenen van wat dit onderzoek zal ondersteunen.

**Ideate:** inspiratie, good practices, onderbouwing vergaren om de designprincipes te operationaliseren.

**Prototype:** ontwerpen van een tool/instrument.

**Test:** testen van de tool in een iteratief proces (testen – bevragen – bijsturen).

De fases worden hier nogal strikt en onafhankelijk van elkaar besproken, maar uiteraard vond er in de praktijk een geleidelijke overgang tussen (en soms samengaan van) de verschillende fases van het onderzoek. Hieronder (in 'Praktisch verloop van het onderzoek') maken we deze fases concreet voor dit onderzoeksproject.

### Waarderend onderzoek

In het onderzoek hanteerden we een waarderende aanpak. De kernelementen van Appreciative Inquiry (Cooperrider et al; 2005) zijn niet alleen verweven in onze tool, maar namen we ook mee doorheen de verschillende fases van het onderzoek. Dit deden we door een participatieve aanpak te hanteren, met focus op mogelijkheden en gericht op een duurzaam resultaat.



## Define

- Documentenonderzoek

## Ideate

- Aanvullende interviews (n=30)
- Dataverzameling: schriftelijk en mondeling via focusgroepen
- Onderzoek van good practices

## Prototype

- **ontwerp prototype** instrument (november – januari) en **proefdraaien** instrument (stage NJ)

## Test

- **Ontwerp finaal product en handleiding (januari-juli)**
- **Testcases**
  - Werkveld:
    - **Jana Vernailen en Kilsey Leyman** (Huis van Jef- Evergem)  
*Buitenschoolse kinderopvang*
    - **Isabel Quinten en team** (Opgroeien in Brussel- Vlaamse  
Gemeenschapscommissie)  
*Kinderopvang*
    - **Lieke Van Renterghem** (Ruyskensveld vzw- Ronse)  
*Bijzondere Jeugdzorg (residentieel)*
    - **Sylvie Van De Wiele** (Vdkomma-Mechelen)  
*Pedagogisch en taalondersteunende dienst*
  - Studenten afstudeerstage voorjaar:
    - Simon Pots (Dagcentrum Tobias Ronse - Bijzondere jeugdzorg)
    - Kylie Van Mossevelde (Huis van het Kind - Lokeren)
    - Catharina Wauman (Onderwijsopbouwwerk Temse)
    - Letta Pollentier (Vzw Jong Sint-Amandsberg – jeugdwelzijnswerk)
    - Tessa Dewilde (Opvoedingspunt Dendermonde)
- **Analyse**
  - Focusgroep: voorleggen product



## DATAVERZAMELING EN -ANALYSE

Voor de dataverzameling deden we bevragingen in uiteenlopende pedagogische sectoren waar ervaring is met het 'werken aan pedagogische verandering in teamverband'. Betrokkenen bij deze dataverzameling zijn: pedagogisch verantwoordelijken, pedagogische begeleiders, leerkrachten, kindbegeleiders en studenten die ervaring hebben met het begeleiden van een Gokartproces.

### Dataverzameling in en met het werkveld

- Schriftelijke bevraging van 85 stagementoren uit stage 2 en afstudeerstage actief in academiejaar 2017-2018  
*Focus: wat is de kracht van een Gokartproject, welke elementen pas je toe met je team om aan vernieuwing te werken? (zie bijlage 1.1)*
- Eénmalige focusgroep selectie van 5 stagementoren actief in 2018-2019  
*Focus: verzamelen van good practices van participatieve pedagogische verandering binnen een teamverband*
- Interviews van selectie pedagogische verantwoordelijken en kindbegeleiders of leerkrachten actief in kinderopvang of in het onderwijs in 2018-2019  
*Focus: wat zijn (minder) motiverende elementen om in teamverband aan pedagogische verandering te werken (zie bijlage 1.2)*
- Interview met een team van pedagogisch ondersteuners in de zelfstandige kinderopvang  
*Focus: verzamelen van good practices en methodieken bij het ondersteunen van teams die in proces gaan rond een pedagogische verandering*
- Testgroep pedagogisch verantwoordelijken uit een divers werkveld  
*Focus: uittesten van de eerste versie van de ontwikkelde tool en 3 ontmoetingsmomenten:*
  - *toelichting ontwikkelde tool*
  - *uittesten tool en geven van feedback (deel 1)*
  - *feedback geven op tool en kennismaking met nieuwe tool*

### Dataverzameling bij studenten

- Schriftelijke bevraging van alle studenten (met ervaring in het begeleiden van een gokartproject) afstudeerstage 2018-2019  
*Focus: wat moet een tool ter ondersteuning van een Gokartproject kunnen? Wat moet de tool bevatten? Wat zijn de (niet) werkzame factoren van Gokart? (zie bijlage 1.3)*
- Focusgroep van studenten in de afstudeerstage  
*Focus: de gecreëerde fasen uit de ontworpen tool (eerste versie) aftoetsen (overeenstemming en verschil zoeken) met realistische ervaringen van (gefaseerd) verloop van een Gokartproject.*
- Testgroep van studenten afstudeerstage in een divers pedagogisch werkveld  
*Focus: uittesten van eerste versie van de ontwikkelde tool en 3 ontmoetingsmomenten:*
  - *Toelichting tool*

- *Uittesten tool en geven van feedback (deel 1)*
- *Feedback geven op de tool (deel 2) + good practice*

### **Data-analyse**

Het analyseren van de data voortkomend uit bovenstaande onderzoeksbronnen gebeurde op kwalitatieve wijze. Aan de hand van verslagen, schriftelijke feedback en transcriptie van audio-opnames. Deze notulen werden in onderstaande weergave samengevoegd met de verwerking van bronnen uit de wetenschappelijke literatuur en het documentenonderzoek .

## BEVINDINGEN UIT DATAVERZAMELING EN -ANALYSE

### 1. Bevindingen uit literatuuronderzoek

Voor het literatuuronderzoek werd gezocht op onderstaande zoektermen, in het Nederlands en Engels. Deze zoektermen zijn theoretische kerninhouden binnen de opleiding Bachelor Pedagogie van het jonge kind, meer bepaald in de opleidingsonderdelen waar studenten leren werken met professionals (op de werkvloer). Binnen het literatuuronderzoek namen we dan ook relevante cursussen uit de opleiding door of vormden deze cursussen een bron voor het verder zoeken naar relevante referenties.

**Zoektermen literatuurstudie:** *Innovatie/Innovation; Co-creatie/Cocreation; Weerstand; Draagvlak creëren/Engagement in teams; Collectief leren; Waardering/Appreciation; Duurzaam veranderen/ Change; Veranderen in en met teams; (Pedagogische) Kwaliteit;*

**Beschikbare cursusmaterialen:** *Werken in team; Werken met teams; Onderzoeken en innoveren; Stage; Werken in een organisatie*

Het literatuuronderzoek droeg wezenlijk bij aan de bevindingen die je kan terugvinden in tweede deel van dit rapport: 'Filosofie van de Gokart'. De referentielijst biedt een overzicht van de gebruikte literatuur.

### 2. Bevindingen uit documenten en good practices

Het onderzoek van documenten en good practices betekende in dit onderzoek vooral inspiratie voor de uitwerking van concrete methodieken die ontwikkeld werden voor de tool. Zo werden (lichte) variaties bedacht en/of delen overgenomen van **bestaande methodieken** in het routeplan van de Gokarttool.

- Een methodiek om brainstorm te ondersteunen om tot 'thema's te komen voor pedagogische innovatie (*kunstaafbeeldingen die gesprek rond kwaliteit bevorderen, uit: Nieuwsgierigheid op het werk, Verdonschot S. & Spruyt, M.*)
- Een methodiek om onderlinge samenwerking binnen het project te bespreken aan de hand van figuren die in correlatie staan met elkaar en die je moet linken aan de eigen situatie (*Uit: Aankaarten, De Aanstokerij*)
- Een methodiek om te kijken wat 'onderliggend' ligt aan bepaalde gevoelens door in gesprek te gaan over 'behoeftes (*Uit: Gevoelens- en behoeftekaarten, verbindende communicatie voor bedrijven: Human Matters*)
- Een methodiek om doelstellingen te bepalen, de wijze van aanpak en de nodige stappen die moeten gebeuren, voor werkgroepjes die een bepaalde taakverantwoordelijkheid hebben. (*Uit: sjabloon 'Plan van Aanpak', Arteveldehogeschool: Xzekoo*)

Naast deze concrete documenten ontdekten we in het onderzoek ook verschillende good practices van co-creatieprocessen rond verandering en innovatie. Heel vaak vonden we prachtige voorbeelden

beschreven van co-creatie met betrekking tot burgerinitiatieven. Eén van deze initiatieven toonde veel linken met bevindingen die ook in ons onderzoek naar voor kwamen.

‘Een Huis van het Kind in elke gemeente’, dit was de start van **een co-creatief proces**, een beleidsbeslissing die vanuit de Vlaamse regering (dus extern) werd opgelegd. De gemeente Hamont-Achel ging aan de slag en illustreerde dat *co-creatie geen ratio is, maar dat het gaat om beleving*. (Schouppe, L; 2016). Zo ook menen we dat het welslagen van het Gokartproject voor 80% de beleving, de betrokkenheid en de reflectie is en voor 20% het juist kunnen volgen van enkele voorafbepaalde stappen, afspraken of methodieken...

*“Heel dikwijls wordt aan mensen gevraagd wat ze willen. Maar eigenlijk is dat een moeilijke vraag. Vaak blijven ideeën hangen in herkenbare zaken, met eventueel een klein vernieuwend aspect. Co-creatie is een proces dat mensen moet helpen om nieuwe ideeën te krijgen. Via foto’s of creatieve workshops kan je mensen hun denken gemakkelijk verbreden”* (Schouppe L; 2016) Uit ervaringen met het Gokartproject vanuit stages van studenten ondervinden we effectief dat de start niet altijd evident is. Soms worden thema’s van buitenaf opgelegd (zo ook in dit praktijkvoorbeeld met weliswaar ruimte tot eigen invulling), soms mag men vanuit eigen beweging met nieuwe ideeën komen...Uit de onderzoeksbevindingen blijkt dat het moeilijk is voor professionals in de praktijk om tot een idee te komen. Methodieken om ‘ideeën te stimuleren’ zijn erg ondersteunend bij een co-creatief proces.

De motivatie om betrokken te zijn bij een project is verschillend, maar ongeveer elke deelnemer kan zich vinden in het belang van het thema waarrond gewerkt wordt. *“De een wil iets betekenen voor de gemeenschap, de ander vindt het leuk om via zijn engagement meer inwoners te leren kennen,...maar boven dit alles wil iedereen op een actieve manier mee nadenken over een laagdrempelig ondersteuningsaanbod voor gezinnen en iedereen die vragen heeft over opvoeding.”* (Schouppe, L.; 2016). Daaruit kunnen we besluiten dat het in een co-creatief proces van belang is dat iedereen overtuigd is van het thema en de meerwaarde ervan.

*“De sterke betrokkenheid van de groep valt op. Ik vind het fascinerend hoe een methodiek ervoor kan zorgen dat je samen op heel leuke ideeën komt. Dat ze bij elke fase van het traject betrokken worden heeft hen een goed gevoel. Belangrijk is dat je afspraken maakt over het basiskader waarbinnen geparticipeerd kan worden. Waarover kan je wel en niet meedenken? Tot hoe ver kan je gaan?”* (Schouppe, L; 2016) Ook in het interview met de pedagogische ondersteuners bij zelfstandige kinderopvang werd aangehaald dat het van belang is om dit speelveld (de ruimte waarbinnen gewerkt kan worden) goed gedefinieerd wordt bij een co-creatief veranderingsproces.

In de Gokartopdracht vanuit de opleiding is de student de Gokartcoach, hij zit aan het stuur en neemt initiatief tot de aanzet en de ondersteuning van het veranderingsproces. Ook in dit burgerinitiatief kwam volgende als besluit naar voor: *“Je zet best in op procesbegeleiding, dit om je horizons te verruimen en te durven gaan voor de groepsdynamiek van een open proces. Co-creatie is geen ratio, maar beleving. Je kan de theorie niet zomaar copy-pasten. Je moet ervoor met je handen en voeten in de praktijk staan”* (Schouppe, L.; 2016). Deze quote laat duidelijk klinken dat interpretatie en aanvoelen nodig is, dat het niet enkel gaat om ‘stapjes’ volgen, maar ook op het gepast afstemmen op de eigenheden van het team.

In de opleiding werd ook een 6D model ontwikkeld om te bouwen aan kwaliteit in pedagogische sectoren (dromen, data, duiden, doelen, doen, delen). Dit model is geïnspireerd op het 4D model van Cooperrider (2005), maar de dimensie ‘dromen en delen’ werd hieraan toegevoegd om een gedeeld proces (co-creatie tussen leidinggevenden en teamleden/anderen-) te bevorderen. De dimensie dromen draagt bij aan het creëren van urgentie en draagvlak, de dimensie delen draagt bij aan het documenteren van gezamenlijk proces en resultaat, de waardering voor het werk. Dit model bracht

dan ook inspiratie ivf de opbouw van het prototype (versie 1) van het routeplan van de Gokart: vooral voor de dimensies dromen, doelen, doen en delen wordt er ruimte gecreëerd via concrete methodieken en/of vraagstelling.

### 3. Bevindingen uit de bevragingen (interviews en focusgroepen)

Aan een divers pedagogisch werkveld die door het begeleiden van stagiairs ervaring heeft in het werken aan pedagogische verandering door middel van de gokart (stage-opdracht), werd de vraag gesteld wat ze als meerwaarde ervaren rond dit project in hun organisatie. Volgende treffende quotes van de 85 ondervraagden illustreren het DNA van de gokart.

*“Alleen ga je sneller, samen kan je verder”*

*“Je leert beter in een team werken en een verandering doorvoeren”*

*“Dit is dat er veel mensen op de gokart zitten en niet telkens op dezelfde plaats blijven zitten”*

*“Het samenwerken en samen bespreken om zo allemaal achter een verandering te kunnen staan.”*

*“De metafoor van de gokart is mooi als vertrekpunt”*

*“Kleine stappen zetten kan zorgen voor een grote verandering, door kleine stappen te zetten zal het project gedragen worden door iedereen. Daarnaast zijn leuke werkvormen een meerwaarde binnen het project”*

Vanuit de analyse van andere schriftelijke en mondelinge verzamelde data bij studenten en betrokkenen uit het werkveld kwamen onderstaande zaken regelmatig terug.

Uit deze bevraging blijkt dat, net zoals bij het onderzoek van de good practices, bij ‘het samenwerken in teamverband aan pedagogische verandering’ een belangrijke drijfveer ‘het thema’ is. Betrokkenen bij de Gokart vinden het **motiverend** dat het **thema** iets is wat hen interesseert. Het sluit aan bij de visie van de organisatie en de motivatie is het grootst wanneer de verandering een meerwaarde kan betekenen voor de doelgroep waarmee gewerkt wordt. Uit de bevraging van medewerkers in pedagogische organisaties blijkt wel dat het niet altijd evident is om ‘pedagogische thema’s’ te bedenken waarrond participatie en innovatief gewerkt kan worden. Er wordt dan ook gesuggereerd dat het instrument volgende moet bevatten: *“methodieken hoe je kan brainstormen om tot een projectidee te komen” (student afstudeerstage).*

Een andere motiverende factor bij innovatie of verandering in teamverband is ‘het **gezamenlijk enthousiasme**’: *samen aan de slag gaan, het ‘er samen naar toe leven en samen beleven’, het zien van enthousiasme bij de anderen.* Het ervaren dat er bij het werken aan verandering mogelijkheid is om **zelf mee te bepalen**, te kiezen of vorm te geven geeft ook energie. Ook het ‘**hebben van tijd**’ om te investeren in de verandering speelt een grote rol als het op motivatie aan komt. Wanneer taken en/of inhouden echter nauw aansluiten bij iemands **comfortzone** (talenten, interesses en kunde), dan wordt ‘het hebben van tijd’ bij sommigen als ‘minder prioritair’ naar voor geschoven.

Bij het samenwerken in teamverband rond pedagogische verandering wil men participatief en procesmatig aan de slag gaan, maar vaak blijft men in de ‘verkennende fase’ hangen. Volgende stappen in het proces blijven of worden, omwille van uiteenlopende redenen, niet meer gedragen aangepakt. Ze worden plots gestuurd door één of een beperkte groep personen. Vanuit bevraging blijkt dat het mede daarom van belang is om een **kwaliteitsvolle ‘gezamenlijke opstart’ te maken die aandacht vestigt op project- en teamgebonden afspraken die doorheen het volledige project blijven gelden.** *“Het Gokartproject is een lang proces. Het zou fijn zijn om enkele methodieken te kunnen*

*raadplegen voor een goede start” (student afstudeerstage)* Afspraken maken over onderstaande blijken van essentieel belang bij de start:

- het verloop van de onderlinge communicatie: hoe, wie, wat, wanneer...’,
- welbevinden en betrokkenheid bij het project van de participanten
- de documentatie van het samenwerkingsproces
- het kader waarbinnen gewerkt mag en kan worden (het speelterrein)
- het opnemen van rollen in het proces: sfeerbeheerder of andere...

Een **tool** die, participatieve pedagogische verandering in teamverband moet ondersteunen, moet volgens de bevrageden het proces **stapsgewijs ondersteunen**. De stappen moeten helder en logisch zijn, een leidraad die je kan volgen. *“De stappen moeten in grote lijnen weergegeven worden, maar er moet ook ruimte zijn voor eigen interpretatie” (student afstudeerstage)*. De tool moet verder ook een antwoord bieden op het feit dat het **proces samen belangrijker is dan het product** dat wordt afgeleverd. Het **visueel** maken van het proces en van de stappen wordt tijdens de bevraging sterk geadviseerd.

Tot slot wordt aangegeven dat de tool toegankelijk moet zijn: eenvoudig in gebruik en tegemoet komend aan teams met veel of weinig tijd om samen te werken. Ook de aantrekkelijkheid van de tool is niet onbelangrijk: *“het instrument moet kwalitatief, vrolijk, kleurrijk, gestructureerd en duidelijk zijn voor iedereen” (student afstudeerstage)*

#### **4. Bevindingen uit de testgroepen (focusgroepen)**

In de bevindingen van beide testgroepen komt op elk ontmoetingsmoment unaniem naar voor dat de **metafoor van de Gokart** en het op reis gaan goed werken. De **visualisatie** van de reisweg en de verschillende stappen op de plattegrond voor het doorlopen van het samenwerkingsproces zijn hierbij een echte meerwaarde. *“Ze vonden het boarden in de Gokart heel tof en ze hebben veel aan de stappen; het is ondersteunend” (Chatarina W., student afstudeerstage)*

Tijdens een eerste terugkoppelingsmoment komt aan bod dat de verschillende bundels en fases in de toenmalige leidraad niet helder zijn. De methodieken die gesuggereerd worden werken voor sommige teams wel, voor andere teams niet. De **methodiek voor het selecteren van een relevant pedagogisch thema** voor de Gokarttocht blijkt bij de meerderheid wel zijn effect te hebben. Ook het **sjabloon ‘plan van aanpak’** als methodiek bleek in elke testgroep te werken.

Uit de feedback kwam naar voor dat de methodiek voor het betrekken en motiveren van de teamleden bij het Gokartproject onvoldoende slagkracht had in het team. De stapgewijze aanpak werkte wel, maar bij het taalgebruik (te algemeen) en de concrete methodiek (als extra naast een begeleidende bundel) liep het mis. In een tweede versie van de tool werden deze principes concreter vertaald en **geïntegreerd binnen een stapsgewijze leidraad**. Deze wijzigingen werden positief onthaald.

Vanuit beide testgroepen werd duidelijk dat de tool voldoende **vrijheid** biedt voor de teams om aan de slag te gaan op de wijze waarop ze willen. *“Er is ruimte voor een eigen touch” (Simon P., student afstudeerstage)*.... Je kan kiezen hoe je iets bespreekt met betrokkenen en of je al dan niet kiest voor een aanbevolen methodiek. Zowel teams met veel of weinig ervaring in het pedagogisch innoveren kunnen er mee aan de slag en dit zonder hun eigenheid als team of hun eigen manier van werken te verliezen. Er is hierbij wel nood aan een ‘trekker’ die de tool (met zijn methodieken) interpreteert en kiest hoe hij deze al dan niet verder afstemt op de eigenheid en noden van het team.

De tool werd geschikt gevonden om te gebruiken in kleine (vanaf 3) en middelgrote teams (tot 15). In grotere teams werd deze tool niet getest. Voor het gebruik van de tool is het nodig om **'tijd'** te maken om **samen te werken en te spreken**. Indien deze niet gemaakt wordt, kan het proces niet lopen. In de testgroep van het werkveld was het opvallend dat de sectoren uit kinderopvang tijd en ruimte konden maken voor het proces. Binnen een testcase, in de sector bijzondere jeugdzorg, was er onvoldoende tijd om prioriteit te geven aan dit innovatieproces, dit omwille van hoogdringende andere situaties. In de testgroep van de studenten die stage liepen in verschillende pedagogische sectoren (Bijzondere jeugdzorg, onderwijsopbouwwerk, opvoedingspunt en een huis van het kind) kon er tijd en ruimte gemaakt worden voor een gokarttocht. Het feit dat dit kaderde binnen de stage van de student speelt hier uiteraard ook een belangrijke rol in.

In de testgroepen werd aangegeven dat de plattegrond als onderdeel van de tool visueel is en versterkend werkt bij het begrijpen van het proces. Toch wordt er **gesuggereerd** om nog **meer elementen op de plattegrond** aan te brengen: *"De plattegrond mag nog meer uitgewerkt worden; de stappen van het proces mogen nog meer in kaart komen, de teamdoelen mogen een plaats krijgen"* (Isabel, VGC). Verder wordt ook aangegeven dat er ruimte zou moeten kunnen zijn om aan te duiden als mensen 'geen goesting' meer hebben om mee te gaan op de gokart.

Andere suggesties die algemeen gegeven worden, was om in de bundel en op de kaartjes niet teveel tekst en uitleg te plaatsen. Dit was zo in het eerste ontwerp van de tool van de gokart en dit werd ervaren als 'teveel inleeswerk'. Ook *"een consequente opbouw van de ondersteunende kaarten voor het doorlopen van het reistraject is nodig voor meer duidelijkheid"* (Isabel, VGC).

## Conclusie

Vanuit literatuur, documenten, good practices, testcases, interviews en focusgroepen werd data meegenomen in het uitbouwen van de Gokart. De bevindingen hierboven getuigen door hun a-chronologische presentatie van een ontwikkelproces tijdens het onderzoek. In verschillende fases van het onderzoek kwamen bronnen, ideeën en opmerkingen van pas om Gokart te versterken en/of theoretisch verder te onderbouwen.

De Gokarttool, zoals voorgesteld in deel 3, genoot hierbij het meest van bijstellingen en feedback vanuit de focusgroepen, testcases en interviews. Hierbij denken we enerzijds aan praktische bijstellingen: stapsgewijs werken, toegankelijkheid van de tool (taal en opbouw), het maken van tijd en visuele ondersteuning. Anderzijds werden ook inhoudelijke bevindingen verwerkt in de tool: aandacht voor vrijheid, positiviteit en motivatie, het belang van samen te kunnen werken, de kwaliteit van de metaforen in Gokart.

De onderliggende fundamenten van de Gokart, weergegeven in deel 2 van dit rapport, werden voornamelijk gebaseerd op bevindingen uit literatuur, documentenonderzoek, good practices en focusgroepen. Uit deze bronnen kwamen vijf grote lijnen naar boven, die wij ambitieus tot 'filosofie van de Gokart' doopten. Deze zijn *innovatie, participatie, reflectie, waarderend werken en duurzame groei* en worden hieronder uitgebreid toegelicht.